

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра економіки, підприємництва та економічної безпеки

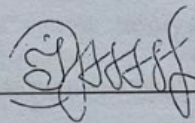
ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему «Формування та управління собівартістю продукції»
за матеріалами ДП «Антонов»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
II курсу, групи ЕМУз – 21-1
спеціальності 051 Економіка,
освітня програма «Управління бізнес-процесами
на підприємстві»

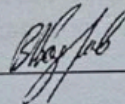
Вершиніної Дар'ї
Олександрівни

Науковий керівник

Піжук Ольга
Іванівна, д.е.н.,
професор

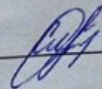
Керівник освітньо-
професійної програми

Бодров Володимир
Григорович, д.е.н.,
професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри економіки, підприємництва та
економічної безпеки,
протокол від 28.11.2022 № 6

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки

Слюсарева Л.В., д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 60 30.01.2023 С.В.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата)

Результат захисту 84 13.02.23р
(оцінка) (дата)

Голова ЕК: _____ Кіндзерський Ю.В., д.е.н., професор
(підпис)

Заступник голови ЕК Лазебник Лазебник Л.Л., д.е.н., професор
(підпис)

Члени комісії:

Бодров
(підпис)
Марченко
(підпис)

Бодров В.Г., д.е.н., професор

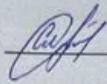
Марченко О.І., к.е.н., доцент

Секретар комісії,
провідний фахівець
кафедри економіки, підприємництва та
економічної безпеки

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економічної безпеки
та митної справи,
Кафедра економіки, підприємництва
та економічної безпеки
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма
«Управління бізнес-процесами на підприємстві»

Затверджую

Завідувач кафедри

 Л.В.Слюсарева

**Завдання на випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу здобувачу
вищої освіти**

Вершиніній Дар'ї Олександрівні

- Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи **«Формування та управління собівартістю продукції»**
Затверджена наказом ректора від 30 листопада 2021 р. № 1652
- Строк здачі закінченої роботи 20 січня 2023 р.
- Цільова установка: процес формування та управління собівартістю продукції підприємства.
Мета роботи: узагальнення теоретичних основ і сучасної практики формування собівартості продукції, а також пошук шляхів вдосконалення управління собівартістю продукції підприємства
Об'єкт дослідження: виступає процес формування та управління собівартістю продукції підприємства.
Предмет дослідження: полягає узагальненні теоретичних основ та сучасної практики формування та управління собівартості продукції підприємства ДП «Антонов».
База дослідження: ДП «Антонов».
- Вихідні дані до роботи складають звітність підприємства за 2019-2021 рр., інтернет-ресурси, навчальні посібники, монографії та наукові статті в періодичних економічних виданнях.
- Перелік графічного матеріалу: 10 таблиць, 2 рисунки, 3 додатка.
- Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом): Розділ 1. Теоретичні основи формування собівартості продукції підприємства, 1.1. Наукові підходи до визначення поняття «собівартість» та види собівартості продукції підприємства, 1.2. Оцінка методичних підходів до формування собівартості продукції підприємства, Розділ 2. Сучасна практика формування собівартості продукції підприємства ДП «антонов», 2.1. Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарського стану підприємства ДП «Антонов», 2.2. Формування

собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов», Розділ 3. У
 собівартістю продукції підприємства дп «антонов»: проблеми
 вдосконалення

7. Календарний план виконання роботи

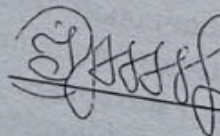
№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання роботи	
		За планом	Факт
1.	Вибір теми дипломної роботи, затвердження плану виконання роботи	30.11.2021	30.11.2021
2.	Опрацювання літературних джерел за напрямком дослідження	03.03.2022	03.03.2022
3.	Підготовка теоретичного розділу та подання її керівнику	06.04.2022	06.04.2022
4.	Апробація результатів дослідження теоретичного опрацювання матеріалу (підготовка статті та/або тез доповіді на науковій конференції)	28.05.2022	28.05.2022
5.	Підготовка аналітичного розділу роботи та подання її керівнику	30.08.2022	30.08.2022
6.	Підготовка III розділу дипломної роботи та подання її керівнику	04.10.2022	04.10.2022
7.	Підготовка 100% дипломної роботи та подання її керівнику	07.11.2022	07.11.2022
8.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	14.11.2022	14.11.2022
9.	Попередній захист дипломної роботи	28.11.2022	28.11.2022
10.	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	18.01.2023	18.01.2023
11.	Рецензування дипломної роботи	20.01.2023	20.01.2023
12.	Представлення роботи для перевірки на плагіат	20.01.2023	20.01.2023
13.	Захист дипломної роботи	13.02.2023	13.02.2023

Дата видачі завдання 30 листопада 2021 р.

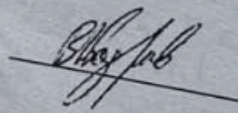
Керівник випускної
кваліфікаційної (дипломної) роботи

Керівник освітньо-
професійної програми

здобувач вищої освіти

Піжук Ольга
Іванівна, д.е.н.,
професор

Бодров Володимир
Григорович, д.е.н.,
Професор

Вершиніна Дар'я
Олександрівна

АНОТАЦІЯ

Формування та управління собівартістю продукції

Мета роботи полягає в узагальненні теоретичних основ і сучасної практики формування собівартості продукції, а також пошуку шляхів вдосконалення управління собівартістю продукції підприємства.

Завдання роботи полягає у з'ясуванні наукових підходів до визначення поняття «собівартість» та види собівартості продукції підприємства; провести оцінку методичних підходів до формування собівартості продукції підприємства; дати загальну характеристику та аналіз фінансово-господарського стану підприємства ДП «Антонов»; розкрити формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов»; дослідити проблеми та запропонувати шляхи вдосконалення управління собівартості продукції підприємства.

Предмет дослідження полягає в узагальненні теоретичних основ та сучасної практики формування та управління собівартості продукції підприємства ДП «Антонов».

Об'єктом дослідження виступає процес формування та управління собівартістю продукції підприємства.

Базою дослідження виступають матеріали підприємства ДП «Антонов».

За результатами дослідження систематизовано теоретичні та практичні аспекти формування та управління собівартістю продукції підприємства, а також виокремлено та запропоновано декілька шляхів підвищення ефективності формування та управління собівартістю продукції ДП «Антонов».

Одержані результати можуть бути використані у подальших теоретичних дослідженнях проблем підвищення ефективності формування та управління собівартістю продукції підприємства, у практичній діяльності – одержані результати розрахунків на основі яких було запропоновано шляхи удосконалення управління собівартості продукції ДП «Антонов».

Дипломна робота містить 52 сторінки, список використаних джерел складається з 40 найменувань, 3 додатка.

Ключові слова: формування, управління, собівартості продукції; ефективність діяльності підприємства.

Рік виконання дипломної роботи 2021 р.

Рік захисту роботи 2023 р.

SUMMARY

Formation and management of production costs

The purpose of the work is to study the theoretical foundations and modern practice of forming the cost of production, as well as ways to improve the management of the cost of production of the enterprise.

The tasks of the work are the clarification of scientific approaches to the definition of the concept of "cost price" and types of cost price of the company's products; carry out an assessment of methodical approaches to the formation of the cost price of the company's products; to give a general description and analysis of the financial and economic condition of the enterprise "Antonov"; to disclose the formation of production costs at the enterprise of the State Enterprise "Antonov"; investigate problems and propose ways to improve the management of the company's production costs.

The subject of the study is to reveal the theoretical aspects and problems of the current state of formation of the cost price of the company's products.

The object of research is the process of formation and management of the enterprise's production cost.

The study is based on the materials of the Antonov State Enterprise.

According to the results of the study, the theoretical and practical aspects of the formation and management of the enterprise's production cost are systematized, and several ways of increasing the efficiency of formation and management of the production cost of the Antonov State Enterprise are identified and proposed.

The obtained results can be used in further theoretical studies of the problems of increasing the efficiency of the formation and management of the cost of production of the enterprise, in practical activity - the obtained results of calculations on the basis of which ways of improving the management of the cost of production of the Antonov State Enterprise were proposed.

Diploma work contains 52 pages, a list of used sources of 40 items, 3 edits.

Key words: formation, management, cost of production; efficiency of the enterprise.

Year of completion of the thesis 2021.

Year of work protection 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. <u>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА</u>	7
1.1. Наукові підходи до визначення поняття «собівартість» та види собівартості продукції підприємства	7
1.2. Методичні підходи до формування собівартості продукції підприємства.	13
РОЗДІЛ 2. <u>СУЧАСНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДП «АНТОНОВ»</u>	20
2.1. Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарського стану підприємства ДП «Антонов»	20
2.2. Формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов»	33
РОЗДІЛ 3. <u>УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДП «АНТОНОВ»: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ</u>	40
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Собівартість виробленої продукції є одним із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства, який комплексно характеризує використання всіх ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Крім того, база ціни продукції та її нижня межа для виробника визначають економічну ефективність впровадження нової техніки, доцільність і ймовірність випуску різних видів продукції.

Актуальність обраної теми у тому, що ціна товару залежатиме від багатьох складових, а основна мета підприємства - отримання прибутку. Головною складовою ціни є собівартість продукції, яка, своєю чергою, відображає витрати на виготовлення продукції. Собівартість продукції є важливим показником, що характеризує ефективність роботи підприємства, чим краще працює підприємство, тим економніше воно використовує власні ресурси, чим успішніше вдосконалює свою технологію, тим нижче буде собівартість продукції, що випускається.

Питання собівартості продукції актуальне завжди, оскільки, процес формування собівартості та визначення основних шляхів її зниження стали основою роботи багатьох науковців, а саме: Аверкин Я. Ф., Балан А.А., Бондаренко Н. М., Горкавий В.К., Герасименко Ю.С., Дерій В. А., Дідик А. З., Маниліч М.І., Распопова В.А., Романькова О.М, Скрипник М.І., Чумак Л.Ф., Устименко А. К. та інші.

Мета роботи полягає в узагальненні теоретичних основ і сучасної практики формування собівартості продукції, а також пошуку шляхів вдосконалення управління собівартістю продукції підприємства.

Відповідно до поставленої мети слід розкрити наступні завдання:

- з'ясувати наукові підходи до визначення поняття «собівартість» та види собівартості продукції підприємства;
- провести оцінку методичних підходів до формування собівартості продукції підприємства;

- дати загальну характеристику провести аналіз фінансово-господарського стану підприємства ДП «Антонов»;
- розкрити формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов»;
- дослідити проблеми та запропонувати шляхи вдосконалення управління собівартості продукції підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та управління собівартістю продукції підприємства.

Предмет дослідження полягає в узагальненні теоретичних основ та сучасної практики формування та управління собівартості продукції підприємства ДП «Антонов».

Методи дослідження. Для аналітичного дослідження фінансово-економічного стану підприємства, собівартості його продукції та розробки пропозицій щодо її зниження застосовуються метод аналізу та синтезу, метод вимірювання, метод розрахунку, методи економіко-математичного моделювання, в роботі використано графічний метод, метод порівняння.

Науково-практична значимість одержаних результатів дипломної роботи полягає в супутніх розрахунках на основі яких було запропоновано шляхи удосконалення управління собівартості продукції ДП «Антонов».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Наукові підходи до визначення поняття «собівартість» та види собівартості продукції підприємства

В сучасних умовах господарювання керівники підприємств передбачають зіставлення витрат виробництва продукції з доходом її реалізації. Рівень витрат виробництва характеризується вартісними показниками (всіх виробів та його одиниць), рівень доходів з виручкою від продажу (собівартість виробів за відпускною ціною). Різниця між виручкою від продажу та собівартістю продажів є фінансовим результатом продажів. З цього випливає, що зниження собівартості продукції, робіт та послуг є найважливішим показником збільшення прибутку (позитивного фінансового результату), що є основним джерелом власних ресурсів організації, які прямують на розвиток і вдосконалення виробництва[20].

Для кожного підприємства важливим є рівень залучення матеріальних, трудових і грошових ресурсів, що використовується в процесі виробництва (основних складових собівартості), чим нижча собівартість, тим вищий ефект виробничої діяльності. Від зниження собівартості продукції залежать темпи зростання суспільного відтворення та позитивні зміни в соціально-економічному житті населення. Формування цін на споживчі товари, рівень оподаткування, визначення купівельної спроможності населення та багато інших макроекономічних показників розвитку країни розраховуються на основі собівартості продукції, яка розраховується кожним підприємством самостійно за допомогою загальних принципів і правил[20].

Трактування поняття «собівартість» досить дискусійне, наприклад в економічній теорії поняття «собівартість» часто використовується лише як категорія, яка відповідає витратам. Собівартість продукції в багатьох випадках розглядається лише як показник, який використовується у практиці

прогнозування, обліку, розрахунку та аналізу, тому розглянемо визначення науковців трактування поняття «собівартості».

Собівартість продукції — це поточні витрати підприємства, виражені в грошовій формі, які відповідають за створення та реалізацію одиниці продукції та як основний показник роботи підприємства, що відображає досягнення і недоліки його роботи, як однієї організаційної одиниці, так і кожного її структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції є надзвичайно важливим, оскільки воно дає можливість підприємству при стабільних ринкових цінах отримувати великий прибуток на кожную гривню понесених витрат [16, с. 413].

Наприклад, Дідик, А. З зазначає, що собівартість продукції являє собою вартісне вираження витрат підприємства, пов'язаних з використанням природних, трудових та фінансових ресурсів, сировини, палива, енергії, основних фондів підприємства у технологічному процесі, а також як витрати на виробництво та реалізацію готової продукції, включаючи обов'язкові відрахування, податки та платежі, встановлені державою [11, с. 105].

Науковці Горкавий В.К., Герасименко Ю.С визначають собівартість продукції, як суму витрачених засобів виробництва та доданої вартості, створеної підприємством за рахунок використання трудового потенціалу працівників та сплати соціальних внесків до відповідних державних органів [9, с. 13].

Особливу увагу акцентовано на визначенні українських вчених Бондаренко Н. М., Устименко А. К, які трактують собівартість як один із основних показників для визначення потреби в оборотних коштах, планування прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів і виробництва як одного цілого для внутрішньозаводського планування, а також для ціноутворення товарів на підприємстві [5, с. 52].

Собівартість як економічна категорія характеризує, перш за все, це виробничі відносини суб'єктів господарювання та держави щодо використання робочої сили, засобів праці, предметів праці та природних ресурсів у процесі

виробництва. В її основі лежать громадські витрати виробництва, до яких належать витрати на спожиті засоби виробництва (сировина, паливо, амортизацію основних фондів) та заробітна плата. Кошти, витрачені на виробництво продукції і включені у собівартість, підлягають відшкодуванню внаслідок простого відтворення [19, с. 267].

У літературі з бухгалтерського обліку та економічного аналізу собівартість продукції, як правило, визначається як важливий якісний показник діяльності підприємства, що виражає витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією конкретних видів продукції [26].

Собівартість продукції є однією з категорій, порядок формування якої регулюється на корпоративному, договірному (галузевому) та законодавчому рівнях. Регулювання здійснюється такими законодавчими актами як: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», Податковий кодекс України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку НП(С)БО 16, дані нормативні документи визначають загальні підходи до здійснення розподілу та процесу обліку витрат та їх видів, що відносяться до собівартості [22].

Дослідивши трактування науковці, дійшли висновку, що автори роблять акцент на тому, що собівартість є одним з основних ціноутворюючих факторів, вкрай важливий, оскільки собівартість є допоміжним інструментом підприємства для досягнення гнучкості та зниження чутливості до зовнішніх та внутрішніх змін підприємства. Якщо система цін координує рішення мільйонів суб'єктів, що становлять економіку, вартість виробництва координує ціни.

Особливості формування собівартості лише на рівні галузевих міністерств з урахуванням специфіки його виробничої діяльності відображені у положеннях та інструкціях щодо формування собівартості продукції різних сферах діяльності та методичних рекомендаціях, залежно від особливостей технологічного процесу тієї чи іншої галузі виробництва викладаються рекомендації щодо віднесення витрат на собівартість продукції.

На рівні підприємств регулювання порядку формування собівартості продукції здійснюється через розроблену на підприємстві облікову політику, документ, який оформляється наказом по підприємству і містить основні відомості про організацію облікової діяльності підприємства, яка застосовувалася з початку її діяльності [30].

В обліковій політиці підприємства мають бути задекларовані: методика калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), перелік і склад змінних і постійних накладних витрат, база розподілу змінних накладних витрат і розподілених постійних накладних витрат, метод амортизації та терміни корисного використання основних засобів і нематеріальних активів, а також методи оцінки вибуття запасів тощо.

Собівартість як один із основних показників в управлінні підприємством класифікується за деякими характерними ознаками:

1. Залежно від тривалості розрахункового періоду: місячні, квартальні, річні.
2. Залежно від повноти відображення виробничого процесу та ступеня готовності продукції до реалізації: технологічної, цехової, виробничої, собівартості реалізованої продукції [33, с. 178].

Структура собівартості продукції підприємства відноситься до окремих елементів витрат, виражених у відсотках від їх загальної суми. Поняття «собівартість»:

1. Відображає, скільки та які ресурси були використані під час виготовлення товару.
2. Надає вартість використаних ресурсів у грошах.
3. Зв'язує використані ресурси за об'єктом витрат [30].

Сутність собівартості продукції полягає у своєчасному, повному та достовірному визначенні фактичних витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, обчисленні фактичної собівартості окремих видів продукції, а також

контролю над використанням ресурсів. На практиці існують певні види собівартості, класифікація, яких представлена рис.1.1.

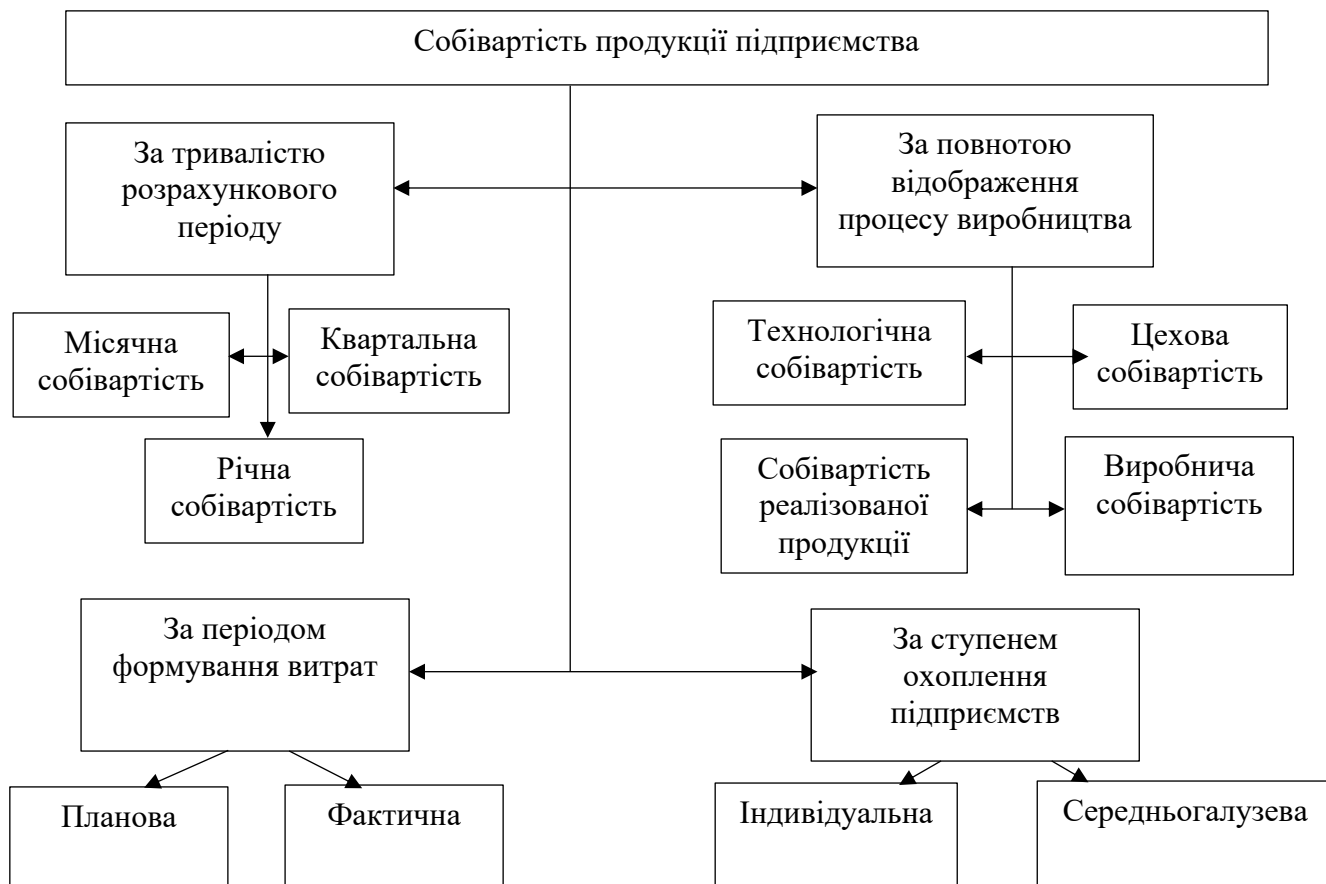

Рис. 1.1 Види собівартості продукції підприємства

Джерело: розроблено автором[29, с. 205].

Місячна, квартальна та річна собівартість складається бухгалтерією в залежності до подачі бухгалтерської звітності підприємства.

Технологічні складаються з витрат, понесених у процесі виконання певних технологічних операцій, які були спрямовані на виробництво певної продукції.

Цехова - це технологічна вартість, об'єднана з витратами на обслуговування цеху, де фактично відбувається технологічний процес виготовлення виробу.

Виробнича собівартість - включає витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції, що визначаються технологією та організацією виробництва (процесом управління).

Собівартість реалізованої продукції відрізняється від собівартості продукції у сумі витрат, що пов'язано з реалізацією продукції. По суті це повна собівартість виробленої продукції [25].

Індивідуальні – витрати певного підприємства на виробництво продукції. Індивідуальна собівартість розраховується на кожному підприємстві, її назва обумовлена неоднаковими умовами, які можуть вплинути на кінцевий результат, це можна віднести до: технічних, організаційних, економічних та природних умов, але знову ж таки, варто відзначити, що все це також залежить від специфіки сфери діяльності у якій працює підприємство.

Середньогалузева собівартість як економічна категорія знаходить своє конкретне вираження у показнику окремої собівартості продукції кожного підприємства, а узагальнене у показнику собівартості галузі загалом. Тому існує і таке поняття, яке визначається як середньозважена величина індивідуальних витрат виробничих підприємств та визначається відповідно за адміністративно-територіальним принципом.

Планова собівартість - показник, який розраховується при складанні поточних або перспективних планів. Виражає планові витрати підприємств на виробництво і реалізацію окремих видів продукції. Планова собівартість використовується для визначення доходу і прибутку підприємства та розрахунку ціни реалізації в прогнозованому періоді [16, с. 221].

Фактична собівартість - виражає фактичні витрати звітного періоду та розрахункові дані за решту планового циклу з виробництва та реалізації продукції. Використовується в управлінському обліку - для аналізу структури витрат і причин відхилення від плану; у бухгалтерському обліку – для визначення прибутку; у податковому обліку - для розрахунку об'єкта оподаткування.

Наведені види собівартості надзвичайно важливі при аналізі, наприклад, технологічна собівартість може дати уявлення про резерви в процесі виробництва, тоді як аналіз собівартості реалізованої продукції охопить більше процесів у визначенні можливостей підприємства [10, с. 16].

Дані про середньогалузеву собівартість дозволяють правильно встановити державні закупівельні ціни на товарну продукцію, дана економічна категорія має істотний вплив на рентабельність виробництва та є основою для запровадження обліку витрат і важливим показником при оцінці нової техніки та визначенні ефективності капітальних вкладень у виробництво, відповідно, собівартість продукції має велике мікро- та макроекономічне значення, вона вирішує ряд питань і широко використовується для оцінки багатьох виробничих, цінових та інноваційних процесів.

Вищезазначені завдання, що стоять перед підприємством та економікою в цілому, досягаються, зокрема, за рахунок зниження собівартості продукції, тому знання її рівня та структури вкрай необхідне. Оскільки собівартість продукції складається із витрат, наступним етапом буде вивчення витрат підприємства та їх методів формування собівартості продукції підприємства [7, с. 19].

Отже, собівартість продукції характеризує використання ресурсів підприємства, виражених у грошовому вираженні, на виробництво і реалізацію продукції, як показник господарської діяльності є якісним показником, що характеризує ефективність діяльності підприємства. Щодо видів собівартості та видів кошторисів підприємство самостійно визначає, залежно від специфіки підприємства, особливостей виробничого процесу та потреб, вид необхідної собівартості, а також період складання кошторисів, зокрема, про цей вибір має бути зазначено в наказі про облікову політику підприємства.

1.2. Методичні підходи до формування собівартості продукції підприємства

Одним із найскладніших напрямків бухгалтерського обліку є облік витрат на виробництво та формування собівартості готової продукції. З точки зору методології бухгалтерського обліку, на перший погляд, все здається прозорим і зрозумілим. Але основні труднощі починаються на рівні управлінського обліку

та розподілу витрат. Як буде сказано далі, витрати на виробництво готової продукції в бухгалтерському обліку умовно поділяються на прямі та загальновиробничі витрати, а загальновиробничі витрати умовно розподіляються на собівартість окремих одиниць продукції. Такий розподіл є певною мірою суб'єктивним і визначається підприємством самостійно в обліковій політиці, шляхом встановлення переліку прямих і загальновиробничих витрат, визначення методики нормування загальновиробничих витрат і відображення в обліку понаднормових загальновиробничих витрат[1, с. 15].

У зв'язку з високою конкуренцією на ринку ускладнюються виробничі процеси підприємств з виготовлення унікального продукту, який допоможе завоювати значну частку споживачів. Тому поряд з розвитком виробництва мають відбуватися вдосконалення, а саме правильно підібрані системи обліку та калькуляції. Застосування конкретних методів і прийомів визначається обліковою політикою підприємства, формування якої безпосередньо залежить від специфіки господарської діяльності.

Питання формування собівартості продукції, товарів чи послуг багато в чому вимагає застосування управлінських суджень, у зв'язку з чим облікова політика є надзвичайно важливим документом обґрунтування підходів до визначення собівартості. Існують поширені приклади, коли облікова політика допомогла компанії відстояти свої госпрозрахункові підходи у податкових суперечках у суді. У той же час є приклади, коли невдале формулювання облікової політики піддавала компанію податковим ризикам.

Найпопулярнішим є метод оцінки запасів, оскільки від нього залежить порядок обчислення собівартості: середньої собівартості, але за будь-яким методом розрахунки проводяться за елементами витрат: матеріалами та витратами на їх обробку (витрати на оплату праці та накладні витрати). При використанні методу середньозваженої вартості для розрахунку кількості умовних одиниць готової продукції, кількість одиниць продукції в незавершеному виробництві на початку звітної періоду не враховується,

оскільки передбачається, що вона закінчиться переробкою та буде включена до складу готової продукції звітного періоду[31, с. 57].

Нормативні документи (методичні рекомендації щодо формування собівартості продукції, НП(С)БО 16) не містять розгорнутої інформації про різницю між різними методами обліку витрат та методиками розрахунку собівартості продукції, хоч і не встановлюють принципів здійснення управління облік на підприємстві.

Вважається абсолютно доцільним визнати витрати та калькуляцію собівартості як єдиний процес, що складається з двох взаємозалежних етапів: організації аналітичного обліку та калькуляції, що включає визначення собівартості одиниці продукції та її загальної кількості[22].

Разом з вибором методу обліку витрат підприємство використовує метод калькуляції. Проте основна проблема у тому, що ці методи переважно призначені для теоретичного планування прибутку і що неспроможні чітко формувати собівартість.

В Україні виділяють дві групи сучасних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції:

- 1) традиційні – методи, які використовувалися у вітчизняній практиці (замовні, превентивні, пофакторні, нормативні та попроцесні);
- 2) запозичені – методи, що сформувалися і розвинулися в інших країнах світу[22].

Запозичені методи стали відомі в Україні лише на початку 90-х років, а сьогодні вони використовуються на підприємствах з іноземними інвестиціями та впровадженими європейськими стандартами, які орієнтовані на співпрацю з іноземними партнерами чи експортом товарів (стандартний костинг, прямий костинг, кайдзен-костинг, ABC-метод, планова калькуляція).

Залежно від типу організації у виробництві можливе поєднання існуючих методів калькулювання: у масовому та велико серійному виробництві — стандартні методи використовують; при виробництві продукції, однорідної за вихідною речовиною та характером обробки продукції (ливарна, прокатна,

гірничча, газова, нафтова) – запобіжні методи з елементами нормативів; у галузях з обмеженим асортиментом - попроцесний з елементами нормативного методу; у дрібносерійному та одиничному виробництві - екстралінгвістичний метод з елементами нормативного; при виготовленні експериментальних виробів і в ремонтних роботах – позамовні[14, с. 149].

Розглянемо українські методи розрахунку собівартості, подані у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Методи собівартості продукції підприємства

Метод	Характеристика
Нормативний метод	Метод, за якого витрати на виробництво та реалізацію продукції розраховуються на основі норм та стандартів. Застосовується на підприємствах, де виробничі операції постійно повторюються і можна встановити норму, тобто у дрібносерійному та масовому виробництві.
Попроцесний метод	Метод собівартості продукції, заснований на групуванні витрат у межах окремих процесів або стадій виробництва, застосовуваний у виробництвах з масовим типом виробництва, коротким виробничим циклом, обмеженою номенклатурою виробленої (наданої) продукції, одиничною одиницею обміру і калькуляції, повна відсутність або невеликий розмір незавершеного виробництва (тоді немає необхідності розподіляти витрати між готовою продукцією і незавершеним виробництвом).
Кошторисний метод	Цей метод застосовують шляхом розрахунку зведеного кошторисного розрахунку підприємства, який складається на основі поточних витрат усіх цехів (основних і допоміжних), відділів, служб підприємства. Собівартість цехів обчислюється як сума всіх прямих виробничих витрат і сума всіх кошторисів комплексних статей калькуляції. У зведеному кошторисі витрати підприємства групуються за економічним змістом, а не за місцем їх виникнення.
Пофакторний метод	Дозволяє планувати витрати та розраховувати планову собівартість виходячи з фактично вироблених витрат минулого року, запланованого обсягу виробництва, коефіцієнта зміни собівартості продукції під впливом різних зовнішніх та внутрішніх факторів.
Позамовний метод	Передбачає визначення собівартості продукції за окремими замовленнями, регламентними договорами тощо. Визначається шляхом складання калькуляції понесених витрат, які умовно поділяються на змінні та накладні. Тобто метод передбачає розрахунок вартості конкретного замовлення. Застосовується в дрібносерійному виробництві та виготовленні експериментальної продукції.

Попередільний метод	Суть методу у тому, що прямі витрати враховуються за видами продукції, а, по підрозділам (стадіям) виробництва, навіть у одному підрозділі може бути отримані різні види продукції. В результаті послідовного проходження сировини через всі переділи одержують готові продукти, тобто на виході з останнього переділу отримують не напівфабрикат, а готовий продукт.
---------------------	---

Джерело: розроблено автором[27].

Будь-які методи мають свої недоліки: головний недолік позачергового методу - неможливість складання звітнього розрахунку до закінчення робіт за кожним конкретним замовленням, ускладнює оперативний контроль та аналіз рівня витрат підприємства в цілому, спричиняє необхідність застосування умовного кошторису виробництва при частковому виконанні виробничого замовлення.

Розрахунок собівартості позачерговим методом у ряді випадків має ряд переваг у порівнянні з калькуляцією по процесах, але недоліком його є неможливість застосування цього методу на всіх підприємствах з урахуванням особливостей технології.

При попередільному методі недостатньо підрахувати суму витрат за всіма незавершеними переділами, потрібен окремий облік проміжної продукції, а також розподіл витрат між напівфабрикатами.

Серед запозичених методів стандарт-костинг є нормативним методом формування собівартості, основною функцією, якого є контроль рівня витрат, виявлення відхилень від нормативу та причин виникнення. Застосування стандарт-костингу доцільно на підприємствах з невеликим асортиментом продукції та в умовах, коли попит і пропозицію можна передбачити з досить високим ступенем точності, а конкуренція незначна або відсутня[40].

Кайдзен-костинг - це «покращення малими кроками», поступове зниження витрат, що досягається на етапі виробництва і в результаті якого формується собівартість продукції, що веде до отримання прибутку. На етапі проектування нормативна вартість може бути вищою за цільову на 10%, тут формується завдання кайдзен, що полягає в зниженні витрат і досягненні цільової вартості.

Він полягає у плануванні постійних витрат у місцях виникнення, тобто складанні бюджетів, яких необхідно дотримуватись для оптимізації витрат[40].

Директ-консалтинг або пряма калькуляція – це маржинальний метод формування часткових витрат, основною функцією, якого є планування та управління фінансовим результатом підприємства. Суть методу полягає у узагальненні прямих витрат за видами продукції, списаних на окремий рахунок у тому періоді, у якому вони виникли. Використання методу актуальне для підприємств із різноманітним асортиментом продукції, корисне в періоди економічних спадів, простою виробничих потужностей, нестабільного попиту та інфляційного середовища[39].

Метод ABC — метод диференційованого обліку витрат, який передбачає облік витрат на роботи (функції). Підприємство розглядається як сукупність операцій, на які здійснюються витрати ресурсного потенціалу. Суть методу полягає у встановленні залежності собівартості продукції від різних виробничих процесів, дослідженні можливостей впровадження процесу оптимізації для забезпечення ефективності виробництва. ABC виявляє взаємозв'язок між виконанням конкретних видів діяльності та вимогами до їх реалізації з урахуванням ресурсів організації, завдяки чому може дати управлінцям чітке уявлення про те, як деталі, бренди, клієнти, об'єкти, регіони чи дистрибуція канали генерують доходи та споживають ресурси[35].

Таргет-костинг – це система формування собівартості, яка розвивається в суто інноваційних галузях і розглядає собівартість не як показник, розрахований нормативним методом, а як величину, на яку має орієнтоване підприємство:

$$\text{Собівартість} = \text{ціна} - \text{прибуток}$$

Пристосування такого методу змінює економічну основу традиційного елемента бухгалтерського обліку методів. Одним з головних характеристик цього методу, що вартість виробляється у стилі *depends on planned profit*. Використовуючи метод фінансових систем у процесі скорочення коштів, щоб реалізувати *systematic approach*, яка дає змогу створити нову продукцію, де

вартість оптимізації для продукту планування не буде відокремлена від інших стадії виробництва.

LLC-аналіз - це розрахунок витрат за стадіями життєвого циклу продукту, заснований на визначенні витрат, які існують на всіх етапах виробництва продукту, при його використанні, повне визначення витрат і доходів здійснюється на етап проектування виробу. Це єдиний метод, який враховує вплив інфляції через облікову ставку[39].

Собівартість відображає величезну частину собівартості продукції і залежить від конфігурації умов виробництва і реалізації продукції. Отже, техніко-економічні фактори виробництва мають істотний вплив на рівень витрат. Цей вплив проявляється залежно від змін у техніці, технології, організації виробництва, структурі та якості продукції та від величини витрат на її виробництво. Звідси випливає, що виявлення резервів зниження собівартості має базуватися на комплексному техніко-економічному аналізі роботи підприємства: дослідженні технічного та організаційного рівня виробництва, впровадженні виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, праці, економічних відносин, а також усіх складових витрат[29, с. 206].

Отже, собівартість продукції є якісним показником, що характеризує виробничо-господарську діяльність підприємства. Собівартість відображає витрати підприємства на виробництво і збут продукції, виражені в грошовій формі. Досконалого методу формування собівартості немає і застосування кожного їх найбільш доцільно для конкретних умов й у залежність від специфіки діяльності підприємства. Тому вкрай важливо провести на підприємстві глибоке дослідження з усіх питань його функціонування та зіставивши всі переваги та недоліки, вибрати найбільш раціональний метод, від чого залежатиме досягнення ефективності роботи підприємства.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДП «АНТОНОВ»

2.1. Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарського стану підприємства ДП «Антонов»

Державне підприємство «Антонов» - державне комерційне підприємство, засноване на державній власності. З 4 квітня 2015 року входить до складу державного концерну «Укроборонпром». ДП «АНТОНОВ» включено до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави України[23].

Концерн «Авіація України» був створений згідно з постановою Кабінету Міністрів України N428 від 14 березня 2007 року та ліквідований у 2005 році Державною авіабудівною корпорацією «Антонов». Концентрація учасників ДАК «Авіація України» дозволена розпорядженням КМУ №254-р від 3 травня 2008 р. Уряд своєю постановою ліквідував Державний авіаконцерн «Антонов» у зв'язку з передачею його підприємств «Укроборонпрому». №546 від 19.07.2017р. [23].

До складу ДАК «Антонов» входять:

- Серійний завод «Антонов» (раніше «АВІАНТ»);
- ДП «Антонов»;
- ДП «Завод цивільної авіації 410»;
- Харківське державне авіаційне виробниче підприємство[23].

ДП «Антонов» у своїй діяльності керується Конституцією та Законами України, актами Президента, Кабінету Міністрів, наказами Концерну, нормативно-правовими актами, а також Статутом, який визначає правосуб'єктність підприємства. Відповідно до Статуту ДП «Антонов» створено з метою отримання прибутку шляхом здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, проектної та іншої господарської діяльності [23].

ДП «Антонова» - сучасне авіабудівне підприємство, що працює на новітньому устаткуванні із застосуванням нових технологій.

Предметом діяльності компанії є створення та випробування нових прототипів авіаційної техніки та літаків наступних типів:

- транспортно-десантні літаки;
- пасажирські, вантажопасажирські, конвертовані літаки;
- багатоцільові та спеціалізовані літаки;
- авіаносці авіаційних та космічних систем[23].

Види діяльності ДП «Антонов»:

- розробка та будівництво нових літальних апаратів (додатково: НДДКР, проектування та будівництво дослідних зразків, наземні та льотні випробування зразків, сертифікація, авторський супровід серійного виробництва та експлуатації);

- виконання науково-дослідних та виробничих робіт наземної техніки;

- модифікація раніше створених літаків;

- забезпечення експлуатаційної підтримки, інженерно-технічних робіт зі збільшення ресурсу повітряних суден, що експлуатуються;

- підготовка та перепідготовка льотного та технічного персоналу;

- міжнародні вантажні перевезення на чартерній основі, у тому числі нестандартні[23].

У науково-технічній і виробничій діяльності ДП «Антонов» працює 22 типи нових літаків і понад 100 спеціалізованих модифікацій різного військового і цивільного призначення. За роки діяльності ДП «Антонов» виготовлено та реалізовано на авіабудівних підприємствах понад 22 тис. літаків марки «Ан», з яких понад 1,5 тис. продано в 50 країн світу. Всього станом на 01.12.2022 в експлуатації перебуває 1575 літаків, але у зв'язку з війною в Україні було знищено літаки, серед яких літак «Мрія» [23]..

Останніми роками ДП «Антонов» розвиває як повітряний, а й наземний транспорт: тролейбус Київ-12; трамвай ЛТ-10А; легке автоматизоване метро «Радан»; велюр.

Структурний підрозділ ДП «Антонов» – «Авіалінії Антонова», один із провідних світових операторів важкого транспортного літака Ан124-100 «Руслан», з 2006 року надає послуги за програмою НАТО SALIS (Strategic Airlift Interim Solution) для забезпечення стратегічних перевезень у інтереси альянсу та ЄС [23].

Організаційна структура ДП «Антонов» складається з ієрархічних ланцюжків, у яких встановлюється пряма (адміністративна) підпорядкованість керівників та структурних підрозділів та їх угруповання з урахуванням їхньої спеціалізації, зв'язку та інтеграції бізнес-процесів. У структурі підприємства відображаються найменування посад керівників та структурних підрозділів (відповідно до наказів підприємства). Загальні обов'язки, права керівників та фахівців підрозділів, їх підпорядкованість встановлюються у посадових інструкціях. Функції підрозділів, їх підпорядкованість та процеси взаємодії встановлюються у положеннях про підрозділи. Підпорядкованість підрозділів встановлюється структурними схемами підрозділів[23].

Організаційна структура управління ДП «Антонов» (рис. 2.1) відноситься до дивізіонального типу. Це дозволяє компанії звернути увагу на конкретний продукт, споживача або регіон, що сприяє прискореній реакції компанії на зміни зовнішнього середовища.

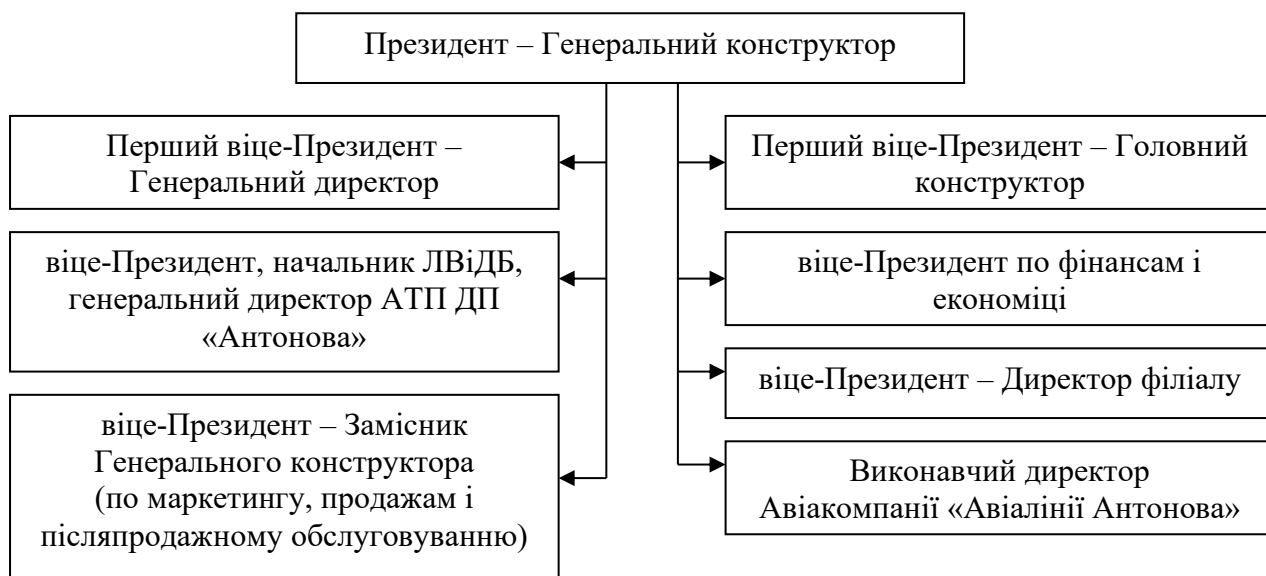

Рис.2.1 Організаційна структура ДП «Антонов»

Джерело: складено автором на основі даних ДП «Антонов» [23].

Вся фінансова звітність ДП «Антонов» складається відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України НП(С)БО, а також інших нормативних вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та звітності в Україні. Проаналізуємо фінансово-господарську діяльність ДП «Антонов» (табл.2.1).

Таблиця 2.1

**Аналіз фінансово-господарської діяльності ДП «Антонов»
за 2019-2021рр.**

Найменування показника	Роки			Відхилення			
				Абсол., тис. грн+/-		Відн.,%	
	2019	2020	2021	2020/	2021/	2019/	2020/
				2019	2020	2020	2021
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	7820240	5998 663	7513302	1821577	1514639	130%	80%
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	6281674	4409 987	4618846	1871687	208859	142%	95%
Адміністративні витрати, тис. грн	218286	265981	221656	-47695	-44325	82%	120%
Витрати на збут, тис. грн	306965	218291	64102	88674	-154189	141%	341%
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	1831364	543040	1601770	1288324	1058730	337%	340%
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	1584060	447983	1274066	1136077	826083	354%	350%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А,Б, В) [23].

Відповідно до табл.2.1. Дохід від реалізації продукції у 2021р. зріс на 80% відповідно до 2020р. та становив 7513302 тис.грн. Собівартість реалізованої

продукції у 2019р. та 2021р. була на одному рівні, проте у 2021р. порівняно з 2020р. збільшилася та становила 4618846 тис.грн. Адміністративні витрати у 2021р. порівняно з 2020р. зменшилися, це пов'язано постійним контролем адміністративних витрат та вживати заходів щодо їх зниження. Для встановлення дієвого контролю за їх рівнем необхідно зіставити передбачувані витрати з фактичними даними у спеціальному реєстрі обліку та контролю витрат періоду.

Витрати на збут зросли у 2021р. на 341%, свідчить, що ДП «Антонов» наладив збутову політику підприємства.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності у 2021р. -1601770 тис. грн, що на 340% більше порівняно з попереднім роком. Чистий прибуток (збиток) у 2019р. становив 1584060 тис. грн, але у 2021р. прибуток знизився порівняно до 2019р. на -309 994 тис.грн та становив 1274066 тис.грн, тому доцільно проаналізувати показники фінансового стану підприємства ДП «Антонов», показники є розрахунками на основі звітів компанії та іншої інформації, яка використовується для характеристики фінансової структури компанії ДП «Антонов».

Спочатку проаналізуємо коефіцієнт платоспроможності (його ще називають коефіцієнтом загальної ліквідності), що дає загальну оцінку ліквідності активів, що показує, скільки гривень оборотних активів підприємства відповідає одній гривні поточних зобов'язань. Ліквідність ДП «Антонов» здатність швидко продати активи і отримати кошти для оплати своїх зобов'язань та характеризується співвідношенням вартості його високоліквідних активів (грошових коштів, ринкових цінних паперів, дебіторської заборгованості) і короткострокової заборгованості (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Аналіз ліквідності та платоспроможності ДП «Антонов»
за 2019-2021рр.**

Назва показника	Джерело інформації	Роки			Теоретично достатнє значення
		2019	2020	2021	

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	Ф.№1, (p.1165 + p.1160) : p.1695	0,19	0,13	0,53	Більше 0,2
2. Проміжний коефіцієнт покриття балансу	Ф.№1, (p.1125 + ... + p.1165) : p.1695	0,09	0,13	0,18	Більше 0,7-0,8
3. Коефіцієнт покриття балансу	Ф.№1, p.1195 : p.1695	2,38	2,69	2,05	Більше 2-2,5
4. Частка оборотних коштів у активах	Ф.№1, p.1195 : p.1300	0,46	0,49	0,59	Збільшення
5. Частка власних оборотних коштів у запасах	Ф.№1, (p.1195 – p.1695) : (p.1100 + p.1110)	1,56	1,23	0,93	Більше 0,5

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А,Б, В) [23].

Відповідно до табл. 2.2. коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність) ДП «Антонов» протягом 2019-2020рр. не відповідав теоретично достатньому значенню, але у 2021р. коефіцієнт значно покращився та становив 0,53, що показує, яку частину свого короткострокового боргу воно може погасити в даний момент або найближчим часом. Проміжний коефіцієнт покриття у 2021р. зріс та становив 0,18 за порівняно з минулим роком та перевищив мінімально допустиме значення (0,7-0,8). Коефіцієнт поміжної ліквідності за цей період зріс з 0,9 до 0,18 за три роки перевищив гранично допустиме нормативне значення.

Коефіцієнт покриття балансу знаходиться в межах теоретично допустимого значення у 2019р. – 2,38, у 2020р. – 2,69, у 2021р.- 2,05, що характеризує ступінь покриття короткострокових зобов'язань поточними активами та використовується з метою оцінки здатності підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Частка оборотних коштів у активах має тенденцію до збільшення 2019р. – 0,46, у 2020р. – 0,49, у 2021р. - 0,59, свідчить, що частина власного капіталу

підприємства ДП «Антонов», що розглядається як джерело покриття оборотних активів.

Частка власних оборотних коштів у запасах протягом 2019-2021рр. більше 0,5, це характеризує ту частину вартості виробничих запасів, яка покривається його оборотними коштами.

Ліквідність ДП «Антонов» показує активи, які перетворені на кошти, а ступінь ліквідності вказує на швидку тривалість періоду, протягом якого може бути здійснено це перетворення, тому ДП «Антонов» має високу ліквідність, тому розраховуємо рентабельність підприємства (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Оцінка рентабельності ДП «Антонов» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	Роки			Теоретично достатнє значення
		2019	2020	2021	
1. Рентабельність продаж	Ф.№2, р.2190 : р.2000 x 100%	15,9%	9,1%	21,3%	Більше 20%
2. Рентабельність операційної діяльності	Ф.№2, р.2190 : (р.2050 + р.2130 + р.2150 + р.2180) x 100%	16,9%	9,2%	25,9%	Більше 20%
3. Рентабельність від усіх видів діяльності до оподаткування	Ф.№2, р.2290 : (р.2050 + р.2130 + + р.2150 + р.2180) x 100%	19%	10%	21%	Більше 20%
4. Рентабельність капіталу	(р.2290, ф.№2) : р.1300, ф.№1 x 100%	10%	4%	9%	Більше 20%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А, Б, В) [23].

Рентабельність продажів відповідно до табл.2.3. даний коефіцієнт протягом 2019-2020рр. не відповідає теоретично достатньому значенні, а у 2021р. становила 21,3% та відповідає теоретично достатньому значенні та одним з найважливіших показників діяльності підприємства. коефіцієнт показує, скільки операційного прибутку отримує підприємство на кожну гривню реалізованої продукції.

Рентабельність операційної діяльності ДП «Антонов» у 2019р. – 16,9%, у 2020р. – 9,5% не відповідає теоретично достатньому значені, а у 2021р.- 25,9, що свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних із формуванням собівартості продукції, загальногосподарською та збутовою діяльністю та інших операційних витрат ДП «Антонов».

Рентабельність від усіх видів діяльності до оподаткування лише у 2021р. становила 21% характеризує ефективність реалізації продукції (товарів, робіт та послуг). Визначається як відношення чистого прибутку від реалізації до собівартості продукції.

Рентабельність власного капіталу становить у 2019р. – 10%, у 2020р. – 4%, у 2021р.- 9%, не відповідає теоретично достатньому значені та характеризує неефективність використання власного капіталу. Показує, яка прибутковість (норма прибутку) на вкладений власний капітал. Максимізація цього показника є важливим завданням, яке повинні виконувати керівники підприємства.

Ділова активність в сучасних умовах господарювання стає вирішальним фактором комерційного успіху та при цьому ділова активність є визначальною характеристикою позиції підприємства ДП «Антонов» на ринку в теперішніх умовах першочерговим завданням, яке стоїть перед керівниками підприємств, а також застосування комплексу заходів, які забезпечать підвищення рівня активності підприємства на ринках капіталу, товарів і праці та підвищать рівень його конкурентоспроможності.

Аналіз та оцінка ділової активності підприємства на сьогоднішній день є одним із основних напрямків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Тому завдання оцінки ділової активності постає як одна з найважливіших для ухвалення управлінських рішень у галузі розвитку підприємства ДП «Антонов» формування стратегії його діяльності на перспективу(табл.2.4).

Відповідно до табл.2.4. Показник оборотності власного капіталу у ДП «Антонов» протягом 2020-20201рр. має тенденцію до збільшення, який демонструє ефективність управління власним капіталом компанії. Коефіцієнт

розраховується як співвідношення виручки (чистого доходу) до середньорічної суми власного капіталу.

Таблиця 2.4

**Аналіз ділової активності підприємства ДП «Антонов»
за 2019-2021рр.**

Назва показника	Джерело інформації	Роки			Теоретично достатнє значення
		2019	2020	2021	
1. Загальна оборотність капіталу	р.2000 (ф.№2) : р.1300 (ф.№1)	0,58	0,45	0,54	Збільшення
2. Оборотність готової продукції	р.2000 (ф.№2) : р.1103 (ф.№1)	1179,35	1149,61	736,67	Збільшення
3. Оборотність запасів	р.2000 (ф.№2) : р.1100 (ф.№1)	1 421,86	685,17	889,15	Збільшення
4. Оборотність дебіторської заборгованості	р.2000 (ф.№2) : р.1125 + р.1130 + + ... + р.1155 (ф.№1)	9,32	9,62	5,20	Збільшення
5. Середній строк обороту дебіторської заборгованості	р.1125 + р.1130 + ... + р.1155 (ф.№1) : р 2000 (ф.№2) x 360	0,11	0,10	0,19	Зменшення
6. Оборотність кредиторської заборгованості	р.2000 (ф.№2) : р.1615 (ф.№1)	19,01	18,52	9,06	Збільшення
7. Середній строк обороту кредиторської заборгованості	р.1615 (ф.№1) : р.2000 (ф.№2) x 360	0,05	0,05	0,11	Зменшення
8. Фондовіддача необоротних активів	р.2000 (ф.№2) : (р.1011 – р.1012) (ф.№1)	1,62	1,27	1,53	Збільшення
9. Оборотність власного капіталу	р.2000 (ф.№2) : р.1495 (ф.№1)	0,78	0,58	0,83	Збільшення

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А,Б, В) [23].

Оборотність готової продукції у 2019 р. – 1179,35, у 2020р. – 1149,61, у 2021р. – 736,67 , зменшення даного коефіцієнта означає зменшення попиту на продукцію ДП «Антонов».

Оборотність запасів протягом 2019-2021рр. має тенденцію до зменшення показник ділової активності, який вказує на неефективність управління запасами в компанії.

Оборотність дебіторської заборгованості зменшайся у 2021р. показник ділової активності, який вказує на неефективність управління заборгованістю клієнтів і інших дебіторів.

Середній строк обороту дебіторської заборгованості має тенденцію до збільшення, що не відповідає достатньо теоретичному значенню.

Оборотність кредиторської заборгованості у 2019 р. – 19,01, у 2020р. – 18,52, у 2021р. – 9,06, показник ділової активності, який вказує на кількість оборотів, які здійснила кредиторська заборгованість протягом року. Середній строк обороту кредиторської заборгованості має тенденцію до зменшення, що відповідає достатньо теоретичному значенню.

Фондовіддача необоротних активів у 2019 р. – 1,62, у 2020р. – 1,27, у 2021р. – 1,53, даний показник збільшується, що відповідає достатньо теоретичному значенню. Показник ділової активності компанії, який демонструє ефективність використання основних засобів підприємства. Значення показника говорить про те, скільки продукції вироблено та скільки надано послуг на кожну гривню фінансових ресурсів вкладену в основні засоби.

Показники оборотності власного капіталу ДП «Антонов» у 2019 р. – 0,78, у 2020р. – 0,58, у 2021р. – 0,83 збільшується, показник демонструє ефективність управління власним капіталом компанії.

Проведемо аналіз майна підприємства ДП «Антонов», що передбачає аналіз складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, змін у складових частинах майна та джерел його формування. Майновий стан підприємства характеризується використанням коштів (активів) та джерел їх утворення (пасивів). Джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. У процесі аналізу активу та пасиву балансу визначаються показники структури, динаміки балансу, структурної динаміки балансу (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз майнового стану ДП «Антонов» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	Роки			Теоретично достатнє значення
		2019	2020	2021	
1. Вартість всього майна	Ф.№1, р.1300 або р.1900	14243768	11905963	13 792 446	Вартість майна повинна зростати порівняно з попередніми періодами
2. Вартість власних коштів підприємства	Ф.№1, р.1495	9984782	10272001	9 043 694	Вартість власного капіталу повинна зростати порівняно з попередніми періодами
3. Вартість власних оборотних коштів	Ф.№1, р.1195 – р.1695	3762246	3660759	4 162 027	Вартість власних оборотних коштів повинна зростати порівняно з попередніми роками
4. Коефіцієнт зносу	Ф.№1, р.1012 : р.1011	0,09	0,16	0,23	Зменшуватись і бути меншим 0,5
5. Коефіцієнт придатності	Ф.№1, 1 - р.1012 : р.1011	0,91	0,84	0,77	Збільшуватись і бути більшим 0,5

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А,Б, В) [23].

Відповідно до табл. 2.5. вартість всього майна та вартість власних оборотних коштів ДП «Антонов» у 2020р. зменшилася відповідно до попередніх років, що не відповідає теоретично достатньому значенню, але у 2021р. вартість майна зросла та становила 13792446тис.грн .

Вартість власного капіталу у 2021р. знижується порівняно з попередніми періодами, тобто, витрати на залучення власного капіталу на фінансування господарської діяльності підприємства зросли, які виражаються у відсотках від суми цього капіталу.

Коефіцієнт зносу у 2019р – 0,09, у 2020р. - 0,16, у 2021р. – 0,23 даний показник зріст, але не більший за 0,5, що означає основні засоби зношуються та їх потрібно приготувитися до їх замінити.

Коефіцієнт придатності в ДП «Антонов» протягом 2019-2021рр. більший 0,5, це означає, що технічний стан основних засобів ще не зносилися повністю та можливо використовувати протягом не великого періоду, але найближчим часом потрібно оновити основні засоби підприємства.

Проведемо розрахунки показників фінансової стійкості підприємства ДП «Антонов» (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Оцінка фінансової стійкості ДП «Антонов» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	Роки			Теоретичн о достатнє значення
		2019	2020	2021	
1. Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	Ф.№1, (p.1595 + p.1695+ p.1700) : p.1495	0,43	0,31	0,52	Менше 1
2. Коефіцієнт автономії	Ф.№1, p.1495 : p.1300 (1900)	0,74	0,76	0,66	Більше 0,5
3. Коефіцієнт маневреності власних коштів	Ф.№1, (p.1195 – p.1695) : p.1495	0,38	0,36	0,46	Якомога більший
4. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Ф.№1, (p.1595 + p.1695 + p.1700) : p.1900	0,31	0,24	0,34	Менше 0,5
5. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Ф.№1, p.1595 : (p.1595 + p.1495)	0,13	0,09	0,07	Зменшення коефіцієнта
6. Коефіцієнт фінансового левериджу	Ф.№1, p.1595 : p.1495	0,15	0,10	0,08	Менше 0,5
7. Показник заборгованості кредиторам	Ф.№1, p.1610+p.1615+p.1620+p.1625+p.1630 : p. 1300	0,03	0,01	0,09	Якомога менший

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ДП «Антонов» (Додаток А,Б, В) [23].

Відповідно до таблиці 2.6. коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів протягом 2019-2021рр. має значення менше 1, що на кожну 1 грн. власних коштів, вкладених в активи підприємства, припадає у 2020 р. – 31 коп. позикових коштів. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Коефіцієнт автономії у 2019р. -0,74, у 2020р. – 0,76, у 2021р. – 0,66, це більше 0,5, відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу, чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власних коштів характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства у 2019р. - 0,38, у 2020р. – 0,36, у 2021р. – 0,46 показник має тенденцію до зростання у 2021р. це означає, що ДП «Антонов» збільшує кількість власних засобів.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу протягом 2019-2021рр. має менше значення 0,5, що відповідає теоретично достатньому значенню.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів у 2021р. становив 0,07, що має тенденцію до зменшення 2019р., що відповідає теоретично достатньому значенню.

Коефіцієнт фінансового левериджу протягом 2019-2021рр. менше 0,5, який характеризує фінансову стійкість підприємства, є коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів.

Показник заборгованості кредиторам у 2021р. зріс – це означає, що ДП «Антонов» повільно виплачує кредиторську заборгованість.

Оцінка фінансової стійкості ДП «Антонов» показала, що підприємство є стійким до зовнішнього середовища. У складній фінансово-економічній ситуації в Україні, пов'язаній із зовнішніми глобальними проблемами та внутрішньою складною соціально-економічною ситуацією, підприємствам необхідно вжити всіх можливих заходів для стабілізації фінансово-господарської діяльності.

Отже, провівши моніторинг поточного фінансового стану підприємства ДП «Антонов», дійшли висновку, що підприємство є стабільним, але вартість усього майна та вартість власних оборотних коштів у 2021 році зменшилася відповідно до попередніх років із-за зносу основних засобів. Оцінка фінансової стійкості показує, що підприємство є стійким до зовнішніх засобів і факторів. Показники ліквідності та рентабельності свідчать про нормальну платоспроможність підприємства, показник рентабельності у 2021р. зросли та підприємство працює стабільно.

2.2. Формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов»

Перехід до ринкової економіки потребує підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та управління виробництвом, активізації підприємництва тощо. Важлива роль реалізації цього завдання приділяється економічному аналізу, що є глибоким дослідженням економічних явищ на підприємстві, тобто виявленням причин відхилення від плану та недоліків у роботі. Собівартість продукції – один із найважливіших показників економічного аналізу, в ньому фокусуються у грошовому вираженні витрати матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів у зв'язку з підготовкою, організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції[18, с. 168].

Основними методами обліку витрат простий, попередільний, позамовний, нормативний. На ДП «Антонов» найчастіше використовують попередільний метод та нормативний метод для економічних елементів витрат. Суть превентивного методу: тут витрати враховуються окремими етапами за статтями калькуляції, де із сировини одержують кілька видів продукції, витрати між видами розподіляють за допомогою спеціальних коефіцієнтів[23].

Нормативний метод в ДП «Антонов» спочатку проводиться нормативний розрахунок з урахуванням норм витрат, фактична вартість порівнюється зі стандартною вартістю. Поточний облік собівартості продукції ведеться окремо - за нормами та відхиленнями від норм. При розрахунку відхилення норм відносять на собівартість товару. Незавершене виробництво оцінюється за стандартними витратами. Під час упорядкування калькуляції враховується вплив зміни норм. За стандартним методом собівартість визначається в ДП «Антонов» додаванням нормативних витрат і виявлених відхилень від норм при обчисленні фактичної собівартості, загальний перелік витрат, що формують собівартість(табл.2.7).

Таблиця 2.7

Виробнича собівартість за витратами ДП «Антонов»

Витрати	Характеристика
Прямі матеріальні витрати	вартість сировини та основних матеріалів, що є основою виготовленої продукції, споживчих напівфабрикатів і комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва.
Прямі витрати на оплату праці	заробітна плата та інші виплати працівникам, зайнятим виробництвом продукції, виконанням робіт чи наданням послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.
Інші прямі витрати	інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду землі та майнових паїв, амортизація, втрати від браку, що складаються із собівартості продукції (виробів, одиниць, напівфабрикати), зменшені на його справедливую вартість, і витрати на усунення такого технічно неминучого дефекту.
Змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати	витрати на утримання та управління виробництвом (цехами, ділянками), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. склад собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у період їх виникнення.

Джерело: складено автором на основі даних ДП «Антонов» [23].

Витрати, що включаються до собівартості товарів та послуг, накопичуються на рахунку 23 «Виробництво» (з відкриттям субрахунків

аналітичного обліку за видами послуг). Особливістю товарів та послуг є те, що вони фактично споживаються в процесі їх надання. Тому послуги зазвичай не мають залишків «незавершеного виробництва» на рахунку 23. Єдине, що вони можуть бути, якщо за такими послугами ще не визнано дохід від їх реалізації. Але правила визнання доходу від реалізації послуг відносяться НП(С)БО 16 «Витрати» за ступенем їх завершеності [22].

База розподілу загальновиробничих витрат у ДП «Антонов» визначається у Наказі про облікову політику. А після розподілу наприкінці місяця розподілена частина надходить на рахунок 23 – Дт-23 Кт-91, а постійні нерозподілені загальновиробничі витрати списуються безпосередньо на собівартість збуту Дт-903, Кт-91. Після завершення, одночасно з визнанням доходу від товарів та послуг, вони списуються на собівартість реалізації – Дт-903 Кт-23 [23].

Собівартість реалізації товарів та послуг відповідно до НП(С)БО 16 складається з виробничої собівартості товарів та послуг, нерозподілені загальновиробничі витрати та наднормативні виробничі витрати. Витрати, що формують собівартість товарів та послуг, відображаються одночасно з доходом, отриманим від реалізації цих послуг у таблиці 2.8 наведено господарські операції, які відповідають за формування собівартості послуг.

Таблиця 2.8

**Господарські операції витрат, що формують собівартість
продукції ДП «Антонов»**

Зміст господарської операції	Проводка	
	Дт	Кт
Матеріали, що використовуються для надання товарів і послуг	23	20
Для формування (надання) власного сервісу (виконання робіт) використовувалися послуги сторонніх організацій.	23	685,631
Заробітна плата, нарахована працівникам за товари та послуги	23	66
Нарахована премія працівникам за товари та послуги	23	66
ЄСВ нараховували на зарплату співробітників, які мають відношення до товарів та послуг	23	65
Нараховано резерв відпусток за працівниками	23	471
Відображаються витрати на оренду основних засобів, які безпосередньо беруть участь у робочому процесі	23	631,685
Амортизація нарахована за основними засобами	23	13

Віднесення на собівартість продукції змінних загальновиробничих витрат	23	91
Віднесення на собівартість розподілених постійних загальновиробничих витрат	23	91
Віднесення до собівартості реалізованої продукції нерозподілених постійних загальновиробничих витрат	903	91
Отримано передоплату за товари чи послуги	311	681
Продано товари/Надано послуги	361	703
Списана собівартість наданих послуг чи товарів	903	23
Відображено залік зобов'язань	681	361

Джерело: складено автором на основі даних ДП «Антонов» [23].

В кінці кожного місяця за підписом начальника виробничого підрозділу ДП «Антонов» в бухгалтерію здається виробничий звіт. У ньому в розрізі найменувань продукції, що випускається вказаним підрозділом, вказується: кількість відпрацьованого працівниками підрозділу часу (у людино-годинах і людино-днях); сума нарахованої ним заробітної плати, вартість витрачених виробничих запасів, кількість і вартість спожитої електроенергії, води, тепла тощо, вартість списаних на витрати виробництва малоцінних і швидкозношуваних предметів, кількість готової продукції, виготовлено та оприбутковано на склад[23].

Слід зазначити, що не всі статті витрат по основному виробництву ДП «Антонов» мають можливість отримати інформацію з виробничого звіту. Собівартість одиниці продукції ДП «Антонов» розраховується шляхом ділення виробничих витрат на кількість готової продукції, виробленої в зазначеному звітному періоді.

Для визначення собівартості виробничих запасів ДП «Антонов», витрачених на одиницю продукції, дані про їх витрату протягом місяця групуються в окремі накопичувальні відомості розподілу матеріалів. Якщо основний матеріал використовується для виробництва кількох видів продукції, то він розподіляється між виробами згідно з нормами виходу окремих виробів з одиниці сировини, пропорційно нормативним витратам або іншим коефіцієнтам розподілу, з урахуванням особливостей даного виробництва. Якщо основна та другорядна продукція одночасно виготовляються у комплексному виробництві,

то вартість другорядної продукції виключається із загальної суми витрат. Отриманий результат вважається собівартістю основної продукції[17].

Витрати на матеріали, які складають основу собівартості продукції ДП «Антонов» є прямими. Таким чином, при їх випуску у виробництво загальна кількість використаних матеріалів є фіксованою. При цьому в кінці місяця у виробництві можуть залишитися матеріали, які не пройшли обробку. Такі матеріали повертаються на склад, а кількість списаних у виробництво матеріалів зменшується на суму таких невикористаних матеріалів.

Розглянемо формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов» (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов»

Показник	рік		Відхилення	
	2020	2021	Абсол., тис. грн+/-	Відн.,%
Авіаційні нерегулярні вантажні перевезення	3 288 412	3 790 885	502 473	87%
Дослідження і розробки в галузі технічних наук	109 531	56 060	-53 471	195%
Виробництво літальних апаратів	97 555	82 820	-14 735	118%
Авіаційні пасажирські перевезення	2 800	2 346	-454	119%
Всього, ут.ч.:	3 498 298	3 932 111	433 813	89%
витрати на сировину і основні матеріали	229 169	408 754	179 585	56%
витрати на паливо	67 443	80 213	12 770	84%
витрати на оплату праці	482 081	321 575	-160 506	150%
відрахування на соціальні заходи	78 661	60 157	-18 504	131%
амортизація основних засобів і нематеріальних активів	244 194	235 808	-8 386	104%
інші витрати	2 830 563	2 391 791	-438 772	118%
з них:				
загальновиробничі витрати	474 665	561 695	87 030	85%
відрядження	101 347	116 977	15 630	87%
послуги сторонніх організацій	2 254 551	1 713 119	-541 432	132%
Всього	3 932 111	3 498 298	-433 813	112%

Джерело: складено автором на основі даних ДП «Антонов» x[23].

Відповідно до табл.2.9 Формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов» поділяється на дві складові, а саме собівартість товарів виготовлених на заводах та надані послуги. Собівартість на надання послуг ДП «Антонов» у 2020р. -3 498 298 тис.грн та збільшилася у 2021р. становили 3 932 111, що 98% більше від попереднього. Проте собівартість на товари зменшилася у 2021р. -3 498 298 на 433 813 тис.грн відповідно до 2020р.

Витрати на внутрішні дослідження в ДП «Антонов» визнаються витратами у період виникнення. Витрати на внутрішні розробки капіталізуються, коли:

- продукт чи процес технічно здійснений та чітко визначений;
- є достатньо ресурсів для успішного завершення розробки;
- продемонстровано вигоди від активів та витрати, пов'язані із проектом, надійно оцінені;
- підприємство має намір виробляти та продавати або використовувати розроблений продукт в процесі і може продемонструвати свою прибутковість. Податкові пільги з прибуткового податку надаються для НДДКР, віднімаються з відповідних витрат або капіталізуються суми, коли вони зароблені[15, с.99].

Капіталізовані витрати на розробку визнаються або як нематеріальні активи, або коли пов'язана з ними діяльність з розробки призводить до створення спеціалізованого виробничого обладнання або включає проектування, виготовлення та випробування прототипів та моделей як основні засоби.

Капіталізовані витрати на розробку зазвичай амортизуються на основі розрахункової кількості вироблених одиниць. Якщо кількість вироблених одиниць може бути надійно оцінено, вони амортизуються протягом передбачуваного терміну корисного використання нематеріального активу, створеного всередині компанії. Амортизація капіталізованих витрат за розробку визнається у собівартості проданих товарів[8, с. 68].

Отже, велику роль у формуванні ціни в ДП «Антонов» відіграє собівартість продукції. Собівартість продукції є важливим показником діяльності підприємства, що відображає витрати на виготовлення продукції. Собівартість є

основною складовою ціни. Роль собівартості зводиться до того, що вона показує нижню межу, мінімальну ціну товару і є одним із факторів її визначення. Правильне визначення витрат необхідне для встановлення ціни пропозиції і, головне, для розробки ефективної цінової стратегії підприємства.

РОЗДІЛ 3

УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ДП «АНТОНОВ»: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасних умовах неухильно зростаюча конкуренція на ринку стимулює підприємства до постійного пошуку нових можливостей для підвищення конкурентоспроможності продукції, підвищення фінансової стійкості та організаційно-технічного розвитку. Одним із основних показників стабільності підприємства є показник собівартості. Прибутковість підприємства відкриває нові можливості для інвестування та розширення діяльності, модернізації технологій та виробничого процесу, мотивації працівників, виходу на нові ринки. Собівартість продукції має визначальний вплив на прибутковість підприємства, тому оптимізація витрат є одним із ключових завдань, вирішення якого сприятиме досягненню основної мети діяльності будь-якого суб'єкта господарювання [3, с.44].

Прибутковість підприємства, фінансові показники та стан підприємства, мають значний вплив на перспективи його розвитку - все це залежить в тій чи іншій мірі від собівартості продукції, що впливає політику управління витратами. Не кожен суб'єкт господарювання прагне мінімізувати свої витрати, у тому числі і виробничі. Домогтися цього можна різними способами: зниження вартості матеріалів та сировини, вдосконалення виробничого процесу, підвищення рівня технічної оснащеності, автоматизація, що дозволяє скоротити кількість робочих місць, покращення організації праці, кооперація з іншими підприємствами, може виконувати окремі етапи виробничого процесу за нижчими цінами, ніж витрати виробничий процес цьому підприємстві. Крім того, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку економіки та виробничо-технологічних процесів, наявності інноваційних підходів та методів вирішення виробничих завдань шляхи зниження собівартості будуть цілком актуальними за умови науково-економічної інновації впроваджуються на підприємстві[27].

Нині питання ефективності управління собівартістю підприємств займають важливе місце. З розвитком конкуренції на цільових ринках, зростанням рівня інфляції в українських реаліях знижується норма рентабельності підприємств. Через війну ефективність господарської діяльності підприємства великою мірою залежить від рівня контролю над витратами та зовнішніх факторів.

Основними проблемами управління собівартістю ДП «Антонов» є:

- забезпечення достовірності та актуальності планування витрат;
- своєчасність отримання інформації про фактичні витрати та оперативність менеджерів;
- адекватність вибору показників ефективності та їх аналітичного поділу;
- забезпечення взаємозв'язку системи бюджетування та управлінського обліку[31, с. 58].

При формуванні собівартості продукції підприємства ДП «Антонов» необхідно дотримуватись оптимізаційного підходу. Доцільність його застосування визначається насамперед тим, що:

- 1) зниження собівартості продукції, не змінить якісні характеристики продукції, падіння попиту та зменшення, відповідно, виручки від реалізації і, як наслідок, прибутку;
- 2) додаткові інвестиції будуть економічно виправданими з урахуванням стратегічних перспектив підприємства;
- 3) максимізація фінансових результатів інколи потребує збільшення витрат, у тому числі складових витрат (охоплення нових сегментів ринку, підвищення якості продукції, підвищення престиж-класу товарів тощо). Тому оптимізація витрат – досить «тонкий» процес, до якого потрібно підходити виважено та відповідально, враховуючи всю специфіку виробництва та потенційні можливості підприємства. Він дозволяє виявити «вузькі місця» в системі управління витратами та визначити заходи щодо їх усунення. Основне правило, якого необхідно дотримуватися при прийнятті рішення про реалізацію

конкретних заходів у рамках оптимізаційного підходу: якщо темпи зростання прибутку випереджають темпи зростання витрат, то таке рішення є виправданим і призведе до збільшення темпів зростання прибутку та покращить фінансові результати діяльності підприємства в майбутньому[28].

Розглянемо шляхи вдосконалення собівартості продукції ДП «Антонов»:

1. Підвищення технічного рівня виробництва: застосування нової техніки і технології, механізація і автоматизація виробничих процесів, зміна конструктивно-технічних характеристик продукції, використовуються у виробництві, вдосконалення використання нових видів сировини і матеріалів.

2. Удосконалення організації виробництва і праці: вдосконалення управління створенням, удосконалення організації виробництва і праці, розвиток спеціалізації виробництва, вдосконалення матеріально-технічного забезпечення і використання матеріальних ресурсів, зниження транспортних витрат.

3. Зміна обсягу і структури продукції: відносно зменшення напівпостійних витрат і амортизаційних відрахувань внаслідок збільшення обсягу виробництва, зміни структури (номенклатури та асортименту) продукції, збільшення її якості.

4. Поліпшення використання основних засобів та у зв'язку з цим збільшення випуску продукції на кожну гривню основних засобів.

5. Раціональне використання сировини, матеріалів, палива, енергії та зниження витрат на одиницю продукції без зниження її якості.

6. Зниження витрат за продукцію з допомогою вдосконалення форм продаж.

7. Зниження витрат через усунення непродуктивних витрат, тобто, зменшення браку[29, с. 205].

8. Зниження відсотків за позиковими коштами, в сучасних реаліях війни банки повинні йти на поступки.

9. Розширення спеціалізації та співробітництва.

10. Застосування економічних видів, сировинних та матеріальних ресурсів.

Часто під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів підприємства намагаються оперативно реагувати на зміну умов ведення бізнесу та приймати

необґрунтовані рішення, не розглядаючи при цьому собівартість продукції, як системний об'єкт управління[29, с. 207].

Собівартість виробництва літаків та авіаконструкцій є комплексним показником, що покриває всі витрати на його виробництво та відображає багато аспектів розвитку підприємства. Велике значення для ефективності роботи підприємства має інформація про формування собівартості, яку необхідно збирати та накопичувати для подальшого використання, а саме щодо ступеня її впливу на виробничий процес та діяльність підприємства. Крім того, собівартість продукції є основним показником для прогнозування та управління виробництвом, а собівартість продукції є основним показником для встановлення продажної ціни продукції[24, с. 141].

Про рівень управління собівартістю на підприємстві свідчить отримання прибутку за рахунок зниження витрат, що, в свою чергу, говорить про необхідність впровадження на підприємстві раціональної системи управлінського обліку для досягнення поставленої мети, тому для удосконалення управління собівартістю ДП «Антонов» пропонуємо впровадити «Атоматизовану систему управління собівартістю»[17].

Основою формування комплексної системи управління собівартістю підприємства для ДП «Антонов» буде структурним елементом загальної системи управління, що буде визначати: види витрат, мета і завдання управління витратами, і навіть визначення елементів управління.

Розробка та створення автоматизованої системи управління собівартості для ДП «Антонов» передбачає визначення місць утворення витрат та центрів їхньої відповідальності. Також важливу роль у цьому процесі відіграє формування ієрархічних взаємин між підрозділами підприємства та окремими працівниками, які виконують усю виробничо-господарську та бухгалтерську роботу.

Для вдосконалення системи управління собівартістю підприємства ДП «Антонов» слід використовувати комплексну сучасну автоматизовану систему управління. Така система об'єднує всі елементи управління економічними і

виробничими процесами підприємства і дозволить безперервно відслідковувати необхідні параметри та їх відхилення від заданих значень, а також контролює впровадження системи управління витратами і центрами витрат[5, с. 53].

Відповідно до потреб підприємство ДП «Антонов» може формувати свою автоматизовану систему управління витратами, використовуючи такі відомі та ефективно визнані системи, як «стандартна калькуляція», пряма калькуляція, цільова калькуляція, кайзерівська калькуляція, абсорбційна калькуляція та інші. Основні переваги впровадження однієї з перерахованих вище систем управління полягають у тому, що підприємство з такими підходами до управління витратами відповідатиме новим сучасним умовам виробництва і матиме можливість отримати довгострокові конкурентні переваги.

Для вдосконалення підприємстві ДП «Антонов» системи управління витратами наступним кроком може стати додаткове впровадження системи електронне автоматичне бюджетування, що гарантує підвищення рівня ефективності управління витратами за рахунок самостійного функціонування структурних підрозділів, більш жорсткого їх обмеження у кошти - економія та спрощений контроль у зв'язку з попереднім плануванням та прогнозуванням бюджету[17].

Від правильності та швидкості прийняття управлінських рішень залежить успіх підприємства на ринку. Оскільки на прийняття управлінських рішень значною мірою впливає система управління витратами, що склалася для потреб підприємства, вона є одним із ключових елементів розробки та формування управлінських рішень.

Отже, в умовах зовнішнього середовища, що постійно змінюється, з метою вдосконалення системи управління собівартістю підприємству необхідно оптимізувати свої витрати за рахунок: підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення його організації, зміни обсягів і структури продукції, раціоналізації використання природних ресурсів та ін. Також для підвищення ефективності управління собівартістю підприємства пропонується запровадити такі обов'язкові заходи, як контроль витрат для порівняння їх із

встановленими нормами, оцінка витрат у розрізі структурних підрозділів підприємства та оцінка формування собівартості та прибутку протягом усього виробничого циклу. Також для покращення фінансового стану підприємства та зниження собівартості продукції ДП «Антонов» потрібно впровадити автоматизовану систему управління витратами та електронне автоматичне бюджетування.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі узагальнено теоретичні основи і сучасну практику формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов», а також запропоновані шляхи вдосконалення управління собівартістю продукції підприємства. Узагальнення та систематизація результатів дозволили сформулювати наступні висновки.

З'ясувавши наукові підходи до визначення поняття «собівартість» собівартість продукції характеризує використання ресурсів підприємства, виражених у грошовому вираженні, на виробництво і реалізацію продукції, як показник господарської діяльності є якісним показником, що характеризує ефективність діяльності підприємства. Щодо видів собівартості та видів кошторисів підприємство самостійно визначає, залежно від специфіки підприємства, особливостей виробничого процесу та потреб, вид необхідної собівартості, а також період складання кошторисів, зокрема, про цей вибір має бути зазначено в наказі про облікову політику підприємства.

Провести оцінку методичних підходів до формування собівартості продукції підприємства, визначили, що собівартість продукції є якісним показником, що характеризує виробничо-господарську діяльність підприємства. Собівартість відображає витрати підприємства на виробництво і збут продукції, виражені в грошовій формі. Досконалого методу формування собівартості немає і застосування кожного їх найбільш доцільно для конкретних умов й у залежність від специфіки діяльності підприємства. Тому вкрай важливо провести на підприємстві глибоке дослідження з усіх питань його функціонування та, зіставивши всі переваги та недоліки, вибрати найбільш раціональний метод, від цього залежатиме досягнення ефективності роботи підприємства.

Державне підприємство «Антонов» - державне комерційне підприємство, засноване на державній власності. З 4 квітня 2015 року входить до складу державного концерну «Укроборонпром». ДП «АНТОНОВ» включено до

переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави України.

ДП «Антонова» - сучасне авіабудівне підприємство, що працює на новітньому устаткуванні із застосуванням нових технологій.

Предметом діяльності компанії є створення та випробування нових прототипів авіаційної техніки та літаків наступних типів: транспортно-десантні літаки, пасажирські, вантажопасажирські, конвертовані літаки, багатоцільові та спеціалізовані літаки та авіаносці авіаційних та космічних систем.

Провівши аналіз поточного фінансового стану підприємства ДП «Антонов», дійшли висновку, що підприємство є стабільним, але вартість усього майна та вартість власних оборотних коштів у 2021 році зменшилася відповідно до попередніх років із-за зносу основних засобів. Оцінка фінансової стійкості показує, що підприємство є стійким до зовнішніх засобів і факторів. Показники ліквідності та рентабельності свідчать про нормальну платоспроможність підприємства, показник рентабельності у 2021р. зросли та підприємство працює стабільно.

Формування собівартості продукції на підприємстві ДП «Антонов» відіграє велику роль у формуванні ціни в ДП «Антонов», оскільки собівартість продукції є важливим показником діяльності підприємства, що відображає витрати на виготовлення продукції. Собівартість є основною складовою ціни. Роль собівартості зводиться до того, що вона показує нижню межу, мінімальну ціну товару і є одним із факторів її визначення. Правильне визначення витрат необхідне для встановлення ціни пропозиції і, головне, для розробки ефективної цінової стратегії підприємства.

Дослідивши проблеми управління собівартості продукції підприємства в умовах зовнішнього середовища, що постійно змінюється, пропонуємо вдосконалити систему управління собівартістю підприємства, за допомогою оптимізації витрат за рахунок: підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення його організації, зміни обсягів і структури продукції, раціоналізації використання природних ресурсів та ін. Також для підвищення

ефективності управління собівартістю підприємства пропонується запровадити такі обов'язкові заходи, як контроль витрат для порівняння їх із встановленими нормами, оцінка витрат у розрізі структурних підрозділів підприємства та оцінка формування собівартості та прибутку протягом усього виробничого циклу. Також для покращення фінансового стану підприємства та зниження собівартості продукції ДП «Антонов» потрібно впровадити автоматизовану систему управління витратами та електронне автоматичне бюджетування, що допоможе вчасно реагувати відхилення під час виробничого процесу та вносити необхідні корективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверкин Я. Ф. Проблемні аспекти управлінського обліку витрат операційної діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №3(93). С. 15-22.
2. Атамас П.Й. Управлінський облік: [навчальний посібник] /П. Й. Атамас ; [3-ге вид.] К.:Центр учбової літератури, 2015. 440 с.
3. Балан А.А. Система управління витратами на промисловому підприємстві. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2014. № 3 (13).С. 43-49.
4. Бедринєць М. Д. Фінанси підприємств : навч. посіб. / М. Д. Бедринєць, Л. П. Довгань ; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіскальної служби України. К. : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
5. Бондаренко Н. М., Устименко А. К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Випуск 11. Частина 2. 2015. С. 51-54.
6. Волкова І.А. Фінансовий облік-2 : навч. посіб. / І.А. Волкова. К. : ЦУЛ, 2016. 223с.
7. Гавриленко Н.В., Грищенко О.В., Козіцька Н.О. Оцінка результативності управлінського обліку, аналізу та контролю витрат. Accounting, analysis and audit activities of the enterprises: problems, trends, prospects : collective monograph. *SAUL Publishing Ltd*, Dublin, Ireland, 2016. с. 18–27.
8. Горкавий В.К. Формування собівартості продукції та ефективності витрат в сільськогосподарських підприємствах: монографія / В.К. Горкавий, Ю.С. Герасименко. Х., 2015. 239 с.
9. Горкавий В.К., Герасименко Ю.С. Формування собівартості продукції та ефективності витрат в сільськогосподарських підприємствах. *Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*. 2015. С. 11-50.
10. Дерій В. А. Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі. *Облік і фінанси*. 2015. № 2 (68). С. 15-21.

11. Дідик, А. З. Калькулювання собівартості продукції на хлібопекарських підприємствах України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. № 31(4), С.104-108.
12. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2014. № 2. С. 72-76.
13. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. [вид. 2-ге, перероб. Та доп.]. К.: КНЕУ, 2014. 528 с.
14. Казакова Н.А. Фінансовий аналіз: підручник і практикум / Н.А. Казакова. М.: Видавництво Юрайт, 2015. 539 с.
15. Коба О.В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Випуск 4. С. 99-103.
16. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : Навч. посіб. І.В. Ковальчук. К.: Знання, 2014. 697 с.
17. Колосінська М. І., Бойда С. В., Семенко О. О. Оцінка фінансового стану підприємства з метою удосконалення його фінансової стратегії. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7830> (дата звернення: 07.09.2022).
18. Краєва Я. В. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2017. № 5. С. 168-171.
19. Крупка Я.Д. Фінансовий облік : підручник / Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Починок Н.В., Микитюк Н.Я., Романів Р.В. 4-те вид., доповн. та переробл. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
20. Маниліч М.І. Собівартість продукції: теоретичний аспект. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2022).
21. Наказ Міністерства транспорту України № 65 «Про затвердження Методичних рекомендацій з формування собівартості перевезень (робіт, послуг)

- на транспорті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01>(дата звернення: 07.09.2022).
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 07.09.2022).
23. Офіційний сайт ДП «Антонов».URL. <https://www.antonov.com/en>(дата звернення: 07.09.2022).
24. Панасюк Б.М., Шулик Ю.В. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Науковий блог*. 2019. № 3. С. 141–148.
25. Податкові акценти на собівартості в обліковій політиці. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/blogs/home/posts/2020/06/podatkovyi-aktsenty.html>(дата звернення: 07.09.2022).
26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.help/law/996-XIV/edition16.11.2018#o36> (дата звернення: 07.09.2022).
27. Про методику перевірки правильності формування собівартості продукції (товарів, послуг) та дослідження впливу виявлених порушень на результати фінансово-господарської діяльності. URL:<http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/36577>(дата звернення: 07.09.2022).
28. Распопова В.А. Шляхи зниження собівартості продукції підприємства URL: <http://www.rusnauka.com> (дата звернення: 07.09.2022).
29. Романькова О.М. Аналіз собівартості в розрізі економічного спектру, бухгалтерського та податкового обліку. *Причорноморські економічні студії*. Вип37. 2019. С. 205-209.
30. Скрипник М.І. Тракткування сутності собівартості продукції, її види та значення в процесі калькулювання. URL. <https://magazine.faaf.org.ua/traktuvannya-sutnosti-sobivartosti-produkcii-ii-vidi-ta-znachennya-v-procesi-kalkulyuvannya.html>(дата звернення: 07.09.2022).

31. Стемковська І. Собівартість продукції як економічна категорія. Збірник наукових праць «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи». Випуск 4. Том 2. 2019. С. 57-62.
32. Чумак Л.Ф., Литвиненко М.О. Сучасні шляхи вдосконалення системи управління витратами з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес-інформ*. 2017. №3.С. 213-218.
33. Шара Є.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік : навч. посіб. / Є.Ю. Шара. К. : ЦУЛ, 2016. 423 с.
34. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68). № 3. с. 173-180.
35. Ekeocha R. J., Ogbonnaya S. K. Relevance of modeling and simulation in the management of engineering projects. 2018. URL : <https://www.researchgate.net/publication/324842729> ((дата звернення: 07.09.2022)).
36. Fernández-Miranda S. S., Marcos M., Peralta M. E., Aguayo F. The challenge of integrating Industry 4.0 in the degree of Mechanical Engineering. *Procedia Manufacturing*. 2017. Vol. 13. P. 1229—1236.
37. Kozitska N., Havrilenko N. Management accounting and internal economic of Production processes. *Cambridge journal of education and science*. Cambridge University Press. 2015. Vol. 2 (14). P. 321–329.
38. Malappuram O. Cost Accounting. URL: <http://www.universityofcalicut.info/CostAccounting> (дата звернення: 07.09.2022).
39. Orendi G. Mechanical engineering sector: between economic crisis and disruption. 2019. URL : <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Mechanical-engineering-sector-between-economic-crisis-and-disruption.html> (дата звернення: 07.09.2022).
40. Target costing. URL: <https://www.csus.edu/indiv/p/pforsichh/accounting>. (дата звернення: 07.09.2022).